

Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»
Навчально-науковий інститут педагогіки
Кафедра природничо-математичної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
інституту педагогіки

В.М.Швидун
«04» вересня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 10. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ

Рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
Ступінь вищої освіти	<u>бакалавр</u>
Галузь знань	<u>05 «Соціальні та поведінкові науки»</u>
Спеціальність	<u>053 «Психологія»</u>

Робоча програма складена для студентів, що навчаються на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти, за спеціальністю 053 «Психологія».

Розробник: Сидоренко Г. Г., доцент кафедри природничо-математичної освіти, кандидат біологічних наук, доцент.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол №1 від 04 вересня 2020 року

Завідувач кафедри
природничо-математичної освіти

В.К.Кірман

«04» вересня 2020 р.

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Психологія» галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія».

Гарант освітньої програми

Т.О.Гальцева

«04» вересня 2020 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ЄКТС на рік – 4	05 Соціальні та поведінкові науки	Заочна форма навчання
		Обов'язкова
Загальна кількість годин на рік – 120	Спеціальність: 053 «Психологія»	Рік підготовки – 1-й
		Семестр – 2-й
		Лекції – 8 год
Усього годин для заочної форми навчання: аудиторних – 14; самостійної роботи студента – 106.	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Практичні заняття – 6 год.
		Самостійна робота – 106 год.
		Індивідуальна робота – не запланована
		Форма підсумкового контролю: екзамен

2. Заплановані результати навчання

Метою викладання навчальної дисципліни «Психофізіологія» є:

- оволодіння здобувачами вищої освіти у галузі психології сучасними знаннями про фізіологічні і нейрофізіологічні механізми психічних функцій людини;
- з'ясування розвитку, становлення та досягнень психофізіології;
- оволодіння сучасними напрямками психофізіологічних досліджень з метою оцінки, прогнозу, адаптації та регулювання станами людини, психофізіологічного супроводу навчальної і професійної діяльності та психодіагностичного процесу, форм і методів реабілітації.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Психофізіологія» є:

- формування первинних навичок та вмінь дослідження, оцінки та корекції психофізіологічних феноменів;
- ознайомлення з методами психофізіологічних досліджень як засобами об'єктивного вивчення психіки;
- розуміння фізіологічного забезпечення психічних явищ на системному, анатомічному, клітинному і молекулярному рівнях;
- оволодіння прикладними знаннями з психофізіології;
- підготовка здобувачів вищої освіти до кращого розуміння інших психологічних дисциплін, у яких застосовуються психофізіологічні поняття та терміни.

Програмні компетентності:

- Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
- Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

Програмні результати навчання:

- Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.
- Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.
- Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
- Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні принципи і методи психофізіології. Психофізіологічні системи активізації поведінки.

ТЕМА 1. Психофізіологія на сучасному етапі розвитку, предмет психофізіології, методи психофізіологічних досліджень. Основні етапи становлення та розвитку психофізіології. Предмет і основні завдання психофізіології. Основні напрямки сучасної психофізіології. Проблеми психофізіології: активності, вибірковості і змістовності. Роль психофізіології у професійній підготовці практичного психолога. Коеволюція психології та фізіології. Контакти психофізіології з іншими галузями суспільних та природничих наук. Методи психофізіологічних досліджень. Поліграфні дослідження. Методи самооцінки психофізіологічних станів.

ТЕМА № 2. Психофізіологія рухової активності. Нейронні кореляти руху. Функціональна організація довільних рухів. Головні властивості нервової системи: сила, лабільність, динамічність нервової системи, функціональна рухливість нервових процесів. Визначення і оцінка психомоторних якостей людини. Типи рухів. Координація рухів, рухові програми, вироблення рухових навиків. Центральні апарати управління рухами. Танцювальна та тілесна терапія.

ТЕМА 3. Психофізіологія сенсорних процесів. Загальна характеристика сенсорної системи. Принципи організації сенсорної системи. Сенсорна реакція та сенсорні пороги. Функції та властивості сенсорних систем. Взаємодія

сенсорних систем. Передача і переробка сенсорних сигналів. Кодування інформації.

ТЕМА 4. Психофізіологія мотивації та емоцій. Психофізіологічні механізми емоцій. «Емоційне коло» Папеца. Класифікація і функції емоцій. Психофізіологічне обґрунтування емоційних станів, їх фізіологічні прояви. Емоції у людини і експресія обличчя. Дослідження емоцій. Визначення та класифікація потреб. Механізми формування мотивацій. Поняття домінуючого мотиваційного збудження.

Змістовий модуль 2. Особливості психофізіологічних функцій.

ТЕМА 5. Психофізіологія уваги, пам'яті та мови. Увага та її види. Моделі уваги. Увага та функціональний стан. Увага та орієнтувальний рефлекс. Нервова модель та значущість стимулу. Нейрофізіологічні механізми уваги. Системи уваги. Соціальна основа уваги. Часова організація пам'яті. Стан енграми. Процедурна і декларативна пам'ять. Молекулярні механізми пам'яті. Об'єм та швидкодія пам'яті. Нейронні коди пам'яті. Центри мови. Нейрофізіологічні основи мови. Розвиток мови. Функції мови. Молекулярно-генетичні основи мови. Вербальний і невербальний інтелект.

ТЕМА 6. Психофізіологія свідомості. Природа свідомості. Усвідомлені і неусвідомлені психічні процеси. Свідомість і спрямована увага. Теорії свідомості. Механізми мислення. Свідомість, спілкування і мова.

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	заочна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	
Змістовий модуль 1. Загальні принципи і методи психофізіології. Психофізіологічні системи активізації поведінки.						
Тема 1. Психофізіологія на сучасному етапі розвитку, предмет психофізіології, методи психофізіологічних досліджень.	16	2				14
Тема 2. Психофізіологія рухової активності.	16		2			14
Тема 3. Психофізіологія сенсорних процесів.	18					18
Тема 4. Психофізіологія мотивації та емоцій.	18	2	2			14
Разом за змістовим модулем 1	68	4	4			60
Змістовий модуль 2. Особливості психофізіологічних функцій.						
Тема 5. Психофізіологія уваги, пам'яті та мови.	28	2	2			24
Тема 6. Психофізіологія свідомості.	24	2				22

Разом за змістовим модулем 2	52	4	2		46
Усього годин	120	8	6		106

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Діагностика типу нервової системи. Вивчення рухливості нервових процесів під час групового обстеження (методика сортування слів)	2
2	Методики розвитку емоційного інтелекту	2
3	Методика дослідження різних видів пам'яті. Оцінка працездатності людини під час виконання роботи, яка потребує уваги	2

Критерії оцінювання роботи під час практичних занять

За виконання практичної роботи студент отримує максимум 2 бали: ретельне виконання роботи, правильне оформлення звіту та висновків, відповідь на контрольні запитання.

№ з/п	Назва теми та зміст роботи	Кількість балів та критерії оцінювання
1	Діагностика типу нервової системи. Вивчення рухливості нервових процесів під час групового обстеження (методика сортування слів). Виконання завдань відповідно до методичних рекомендацій; відповідь на практичному занятті; оформлення звіту та висновків проведеної роботи; захист проведеного дослідження.	«2» – завдання виконані у повному обсязі, вірно та згідно з методичними рекомендаціями; студент дає правильні і змістовні відповіді на запитання; звіт та висновки оформлено без помилок та обґрунтовано; «1» – завдання виконані з помилками, студент погано володіє навчальним матеріалом; звіт та висновки оформлено з помилками або взагалі відсутні.
	Разом за темою	2
2	Методики розвитку емоційного інтелекту Виконання завдань відповідно до методичних рекомендацій; відповідь на практичному занятті; оформлення звіту та висновків проведеної роботи;	«2» – завдання виконані у повному обсязі, вірно та згідно з методичними рекомендаціями; студент дає правильні і змістовні відповіді на запитання; звіт та висновки оформлено без помилок та обґрунтовано;

	захист проведеного дослідження.	«1» – завдання виконані з помилками, студент погано володіє навчальним матеріалом; звіт та висновки оформлено з помилками або взагалі відсутні.
	Разом за темою	2
3	Методика дослідження різних видів пам'яті. Оцінка працездатності людини під час виконання роботи, яка потребує уваги. Виконання завдань відповідно до методичних рекомендацій; відповідь на практичному занятті; оформлення звіту та висновків проведеної роботи; захист проведеного дослідження.	«2» – завдання виконані у повному обсязі, вірно та згідно з методичними рекомендаціями; студент дає правильні і змістовні відповіді на запитання; звіт та висновки оформлено без помилок та обґрунтовано; «1» – завдання виконані з помилками, студент погано володіє навчальним матеріалом; звіт та висновки оформлено з помилками або взагалі відсутні.
	Разом за темою	2
	Разом балів	6

6. Самостійна робота

Зміст самостійної роботи в межах дисциплін «Психофізіологія» визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Самостійна робота над навчальною дисципліною «Психофізіологія» включає:

- оформлення тематичного словника;
- підготовка та оформлення схем і таблиць;
- опрацювання та поглиблене вивчення рекомендованої літератури;
- підготовка до опитування на практичних заняттях;
- створення презентації на одну із запропонованих тем.

№ з/п	Зміст самостійної роботи	Форма звітності	Бали
1	Визначити основні поняття теми №1-6 та вписати їх із поясненням у тематичний словник.	Словник	max 18 балів
2	Переведіть основну інформацію теми №1-6 на мову таблиць або схем	Схеми та таблиці	max 18 балів
3	Питання для самостійного опрацювання: <i>ТЕМА № 1. Психофізіологія на сучасному етапі розвитку, предмет психофізіології, методи психофізіологічних досліджень.</i>	Словник	3-1

<p>1. Основні етапи становлення та розвитку психофізіології.</p> <p>2. Контакти психофізіології з іншими галузями суспільних та природничих наук.</p> <p>3. Коеволюція психології та фізіології.</p>	Схеми та таблиці	
<p><i>ТЕМА 2. Психофізіологія рухової активності.</i></p> <p>1. Нейронні кореляти руху.</p> <p>2. Функціональна організація довільних рухів.</p> <p>3. Головні властивості нервової системи: сила, лабільність, динамічність, функціональна рухливість нервових процесів.</p> <p>4. Визначення і оцінка психомоторних якостей людини.</p> <p>5. Типи рухів.</p> <p>6. Координація рухів, рухові програми, вироблення рухових навиків.</p> <p>7. Танцювальна та тілесна терапія.</p> <p>8. Танцювальна та тілесна терапія.</p>	Словник Схеми та таблиці	3-1
<p><i>ТЕМА 3. Психофізіологія сенсорних процесів.</i></p> <p>1. Загальна характеристика та принципи організації сенсорної системи..</p> <p>2. Сенсорна реакція та сенсорні пороги.</p> <p>3. Функції та властивості сенсорних систем.</p> <p>4. Взаємодія сенсорних систем.</p> <p>5. Передача і переробка сенсорних сигналів. Кодування інформації.</p>	Словник Схеми та таблиці	3-1
<p><i>Тема 4 Психофізіологія мотивації та емоцій.</i></p> <p>1. Психофізіологічні механізми емоцій. «Емоційне коло» Папеца.</p> <p>2. Класифікація і функції емоцій.</p> <p>3. Психофізіологічне обґрунтування емоційних станів, їх фізіологічні прояви.</p> <p>4. Емоції у людини і експресія обличчя.</p> <p>5. Визначення та класифікація потреб.</p> <p>6. Механізми формування мотивацій.</p> <p>7. Поняття домінуючого мотиваційного збудження.</p>	Словник Схеми та таблиці	3-1
<p><i>ТЕМА 5. Психофізіологія уваги, пам'яті та мови.</i></p> <p>1. Увага та її види.</p> <p>2. Увага та функціональний стан.</p> <p>3. Соціальна основа уваги.</p> <p>4. Молекулярні механізми пам'яті.</p> <p>5. Нейронні коди пам'яті.</p> <p>6. Центри мови.</p>	Словник Схеми та таблиці	3-1

	7. Функції мови. 8. Вербальний і невербальний інтелект. <i>ТЕМА 6. Психофізіологія свідомості.</i> 1. Природа свідомості. „Світла пляма”. 2. Свідомість, спілкування і мовлення. 3. Функції свідомості. 4. Поняття неусвідомленого у психофізіології. 5. Індикатори усвідомленого і неусвідомленого сприйняття.	Словник Схеми та таблиці	3-1
4.	<i>Зробити презентацію на одну із запропонованих тем:</i> 1. Коеволюція психології та фізіології. Історія та місце психофізіології серед інших наук. 2. Біологічний зворотний зв'язок. 3. Управління рухами. Типи рухів. Координація рухів, рухові програми, вироблення рухових навичок. 4. 12. Психофізіологія мотивації. Фази розвитку та властивості мотивації. 5. Індикатори свідомого і неусвідомлюваного сприйняття. 6. Асоціації (умовні рефлекси, навчання) на підсвідомому рівні. 7. Ліміти нашого мозку: пропускна та оброблювальна здатності.	Презентація	8-1
	Разом балів		44

Критерії оцінювання самостійної роботи

1. Словник основних понять з теми (за різними літературними джерелами – не менше 5 визначень з кожного питання теми з вказівкою джерела). Максимальна кількість балів –3.

«3» – надано 10 понять або більше за вимогами;

«2» – надані поняття без вказівок джерел або їх всього 6 -7;

«1» – поняття переписані з конспекту або не відповідають темі.

2. Інформацію теми перевести на мову таблиць або схем. Максимальна кількість балів – 3.

«3» – надано 6-8 схем або таблиць створених самостійно на основі навчального матеріалу;

«2» – надано схем або таблиць менше 6, або хоча б одна взята з інших джерел;

«1» – схеми та таблиці зроблені не самостійно або не відповідають змісту теми.

3. Презентація за обраною темою. Максимальна кількість балів – 8.

«8» – використання єдиного стилю оформлення; оптимальна кількість інформації на слайді; дотримання високої контрастності при доборі кольору фону та тексту; наявність плану, мети, джерел; загальна кількість 12 слайдів;

«6-7» – використання єдиного стилю оформлення; оптимальна кількість інформації на слайді; дотримання високої контрастності при доборі кольору фону та тексту; наявність плану, мети, джерел; загальна кількість 10 (11) слайдів;

«4-5» – відсутність хоча б однієї вимоги або кількість слайдів до 8

«2-3» – відсутність частини вимог або кількість слайдів до 6;

«1» – оформлення презентації не відповідає вимогам.

7. Методи навчання

Проблемне навчання; робота в малих групах; дискусія; мозкова атака; складання інтелектуальних карт, презентація; метод кейсів, вправи.

8. Методи контролю

До методів контролю засвоєння курсу «Психофізіологія» відноситься поточний та підсумковий контроль.

Поточним шляхом оцінюються робота на практичних заняттях та самостійна робота (опитування, тестування та самоаналіз, самооцінка на практичних заняттях);

Підсумковий контроль – **екзамен**.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та самостійна робота						Презентація	Екзамен	Сума балів
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	8	50	100
6	8	6	8	8	6			

Академічна доброчесність

Під час вивчення навчальної дисципліни «Психофізіологія» студент повинен знати, що її викладання ґрунтується на засадах академічної доброчесності – сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Порушеннями академічної доброчесності вважаються: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

За порушення академічної доброчесності під час вивчення навчальної дисципліни «Психофізіологія» із результату, який отримав студент, вираховується 30% від максимального балу за той захід оцінювання, в якому було виявлено порушення.

10. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Проміжок за накопичувальною бальною шкалою	Оцінка за розширеною шкалою	Значення оцінки ECTS
90-100	Відмінно	A
84-89	Дуже добре	B
74-83	Добре	C
65-73	Задовільно	D
60-64	Задовільно	E
35-59	Незадовільно з можливістю перескладання	Fx
1-34	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	F

Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ECTS	Очікуванні результати навчання
A	Студент має глибокі міцні і системні знання з усього теоретичного курсу, використовує наукову термінологію, вільно володіє понятійним апаратом, знає основні проблеми навчальної дисципліни, її мету та завдання. вміє працювати з навчальним матеріалом; має уявлення й усвідомлення про важливість вивчення дисципліни. Уміє правильно планувати свою самостійну роботу. Будує відповідь логічно, послідовно, розгорнуто, використовуючи наукову термінологію. Не допускає помилок в усній та писемній формах мовлення.
B	Студент має міцні ґрунтовні знання, вміє застосовувати їх на практиці; виконує практичну роботу без помилок, але може допустити неточності в формулюванні термінології, незначні мовленнєві помилки в наведених прикладах, окремі помилки при виконанні практичних робіт.

C	Студент знає програмний матеріал повністю, має практичні навички з вступу до спеціальності, але недостатньо вміє самостійно мислити, не може вийти за межі теми.
D	Студент знає основні теми курсу, але його знання мають загальний характер, іноді не підкріплені прикладами. При виконанні практичних завдань допускає помилки.
E	Студент має прогалини в теоретичному курсі та практичних вміннях. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні.
FX	Студент має фрагментарні знання з усього курсу. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Практичні навички на рівні розпізнавання.
F	Студент повністю не знає програмного матеріалу, не працював в аудиторії з викладачем або самостійно.

11. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій з дисципліни на електронних носіях.
2. Методичні рекомендації до практичних робіт на електронних носіях.
3. Завдання для самостійної роботи студентів.
4. Комплекс літератури з дисципліни.

12. Рекомендована література

Базова

1. Ващук О. П. Психофізіологічна діагностика особистості: навч.-метод. посіб. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 108 с.
2. Гаврилькевич В. К., Кабашнюк В. О. Психофізіологія: навчальний посібник. Львів: Новий світ-2000, 2019. 200 с.
3. Грицюк І. М. Психофізіологія: методичні матеріали для студентів спеціальності «Психологія». Луцьк, 2017. 62 с.
4. Кузів О. Є. Психофізіологія: курс лекцій [Електронний ресурс]. Тернопіль: вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. 194 с. Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/22518/1/Курс%20Лекцій%20Психофізіологія.pdf>. 15.
5. Handbook of Psychophysiology / editors: John T., Louis G., Gary G. Cambridge, 2016. 730 p.

Допоміжна

1. Горго Ю.П., Чайченко Г.М., Маліков М.В. Прикладна психофізіологія людини: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2005. 193 с.

2. Кокун О.М. Психофізіологія. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 184 с.
3. Коцан І.Я., Мотузюк О.П., Кузнецов П. Проблеми сучасної психофізіології. Луцьк: РВВ Волин. нац. ун-ту ім. Л. Українки, 2010. 183 с.
4. Луценко О.Л. Психофізіологія: прикладні аспекти: навчально-методичний посібник. Харків: ХНУ імені Каразіна, 2011. 48 с.
5. Макаруч М. Ю. Куценко Т. В. Кравченко В.І. Данилов С.А. Психофізіологія: навчальний посібник. Київ: ООО «Інтерсервіс», 2011. 329 с.
6. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.
7. Прикладна психологія: навчальний посібник / В. М. Павленко, та ін. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 532 с.
8. Тітов І.Г. Вступ до психофізіології. Київ: Академвидав, 2011. 296 с.
9. Філіпов М.М. Психофізіологія людини. Київ: МАУП, 2003. 136 с.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://psydilab.univer.kharkov.ua> – Сайт Лабораторії психодіагностики ф-ту психології ХНУ ім. В.Н. Каразіна.
2. <http://psydilab.univer.kharkov.ua/index.php/ru/uchjoba> – Електронний курс практичних занять з психофізіології «Практикум з психофізіології», який розміщено у електронному депозитарії ХНУ імені В.Н. Каразіна та на сайті Лабораторії психодіагностики.